

Predmet C-43/24 [Šipov]ⁱ**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

23. siječnja 2024.

Sud koji je uputio zahtjev:

Vrhoven kasacionen sad (Bugarska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

18. siječnja 2024.

Žalitelj u kasacijskom postupku:

K. M. H.

Druga stranka u kasacijskom postupku:

Obština Stara Zagora

Predmet glavnog postupka

Usklađenost s pravom Unije obvezujućeg tumačenja nacionalnog propisa države članice kojim se isključuje svaka mogućnost izmjene upisa u pogledu spola, koji se tumači samo kao biološki spol, i imena određene osobe u evidencijama o njezinu osobnom stanju u slučaju kad ta osoba navodi da je transseksualna

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Tumačenje prava Unije na temelju članka 267. UFEU-a

Prethodna pitanja

1. Protivi li se načelima jednakosti građana Unije i slobodnog kretanja utvrđenima člankom 9. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) te člancima 8. i 21.

ⁱ Naziv ovog predmeta je izmišljen i ne odgovara stvarnom imenu nijedne stranke u postupku.

pročišćene verzije Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) i potvrđenima člankom 7. Povelje Europske unije o temeljnim pravima i člankom 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda nacionalni propis države članice kojim se isključuje svaka mogućnost izmjene upisa u pogledu spola, imena i identifikacijskog broja (EGN) u evidencijama o osobnom stanju podnositelja zahtjeva koji navodi da je transseksualan?

2. Protivi li se načelima jednakosti građana Unije i slobodnog kretanja utvrđenima člankom 9. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) te člancima 8. i 21. pročišćene verzije Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), kao i zabrani diskriminacije na temelju spola, rase, etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije utvrđenoj člankom 10. UFEU-a, koji su potvrđeni člankom 7. Povelje Europske unije o temeljnim pravima i člankom 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, te načelu djelotvornog pravnog lijeka nacionalna sudska praksa (u ovom slučaju odluka o tumačenju br. 2/2023 Obštotoz sabranja na graždanskata kolegija (Opća sjednica građanskih odjela) Vrhoven kasacionen sada (Vrhovni kasacijski sud, Bugarska)) prema kojoj se objektivnim materijalnim pravom na snazi na državnom području države članice Europske unije ne predviđa mogućnost da se u evidencijama o osobnom stanju podnositelja zahtjeva koji navodi da je transseksualan izmijene spol, ime i identifikacijski broj, čime se taj podnositelj zahtjeva dovodi u položaj koji je drukčiji od onog u kojem bi se nalazio u drugoj državi članici u skladu s čijom sudskom praksom vrijedi suprotno?

Je li dopuštena nacionalna sudska praksa kojom se zbog vjerskih vrijednosti i moralnih shvaćanja ne dopušta promjena rodnog identiteta, osim ako je to potrebno zbog medicinskih razloga u slučaju određenih, interseksualnih, osoba?

Je li dopuštena nacionalna sudska praksa kojom se zbog vjerskih vrijednosti i moralnih shvaćanja dopušta promjena spola samo u određenim slučajevima i za određene (interseksualne) osobe zbog medicinskih razloga, ali ne i u drugim slučajevima promjene rodnog identiteta zbog drugih medicinskih razloga?

3. Vrijedi li obveza priznavanja osobnog stanja neke osobe koje je utvrđeno u drugoj državi članici u skladu s pravom te države članice koju imaju države članice Europske unije, a koja je utvrđena u sudskoj praksi Suda (presudama u predmetima C-673/16 i C-490/20) u vezi s primjenom Direktive 2004/38/EZ i članka 21. stavka 1. UFEU-a, i u pogledu spola kao bitnog elementa upisa osobnog stanja te zahtijeva li promjena spola osobe koja ima i bugarsko državljanstvo utvrđena u drugoj državi članici upis te činjenice u odgovarajuće registre Republike Bugarske?

4. Je li s obzirom na pravo na pošteno suđenje koje proizlazi iz Povelje i EKLJP-a dopušteno obvezujuće tumačenje Ustava pruženo u presudi Konstitucionen sada (Ustavni sud, Bugarska) prema kojem pojam „spol” treba tumačiti samo u biološkom smislu te je li to tumačenje u skladu sa zahtjevima prava Unije i može li ono predstavljati pravnu prepreku upisu promjene spola?

Navedene odredbe prava Unije i sudska praksa Suda Europske unije

Ugovor o Europskoj uniji (UEU), osobito članak 9.

Ugovor o funkcioniranju Europske unije (u daljnjem tekstu: UFEU), osobito članci 8., 10., 21. i 267.

Povelja Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja), osobito članak 7.

Direktiva Vijeća 76/207/EEZ od 9. veljače 1976. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pogledu pristupa zapošljavanju, strukovnom osposobljavanju i napredovanju te uvjeta rada (Direktiva 76/207/EEZ)

Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (Direktiva 2004/38/EZ)

Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (Direktiva 2006/54/EZ)

Navedene presude Suda:

- Razzouk i Beydoun/Komisija, 75/82 i 117/82, ECLI:EU:C:1984:116
- Defrenne, 149/77, ECLI:EU:C:1978:130
- P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170
- Grzelezyk, C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458
- Coman i dr., C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385
- Stolična opština, rajon „Pančarevo”, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008

Navedene odredbe međunarodnog prava

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP), osobito članci 8., 9. i 14.

Preporuka CM/Rec(2010)5 Odbora ministara državama članicama o mjerama za suzbijanje rodne i spolne diskriminacije od 31. ožujka 2010. (koju je donio Odbor ministara Vijeća Europe)

Rezolucije Parlamentarne skupštine Vijeća Europe:

- br. 2048 (2015) o diskriminaciji transrodnih osoba u Europi od 22. travnja 2015.
- br. 1728 (2010) pod nazivom „Diskriminacija na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta” od 29. travnja 2010.

Izvješće o diskriminirajućim zakonima, praksama i uporabi sile prema osobama zbog njihove seksualne orijentacije i rodnog identiteta (A/H[RC]/19/41) od 17. studenoga 2011.

Navedena sudska praksa Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) u Strasbourgu:

- presuda od 25. ožujka 1992., B protiv Francuske (zahtjev br. 13343/87)
- presuda od 9. srpnja 2020., Y. T. protiv Bugarske (zahtjev br. 41701/16)
- presuda od 27. rujna 2022., P. H. protiv Bugarske (zahtjev br. 46509/20)

Navedene nacionalne odredbe

Konstitucija na Republika Bugarija (Ustav Republike Bugarske, u daljnjem tekstu: Ustav), osobito članci 4., 6., 32. i 57.

Presuda Konstitucionen sada (Ustavni sud) br. 15 od 26. listopada 2021. u ustavnom predmetu br. 6/21

Graždanskoprocusualen kodeks (Zakonik o građanskom postupku), članci 127., 146., 280., 288., 292., 293., 546., 547. i 628. do 633.

Nakazatelen kodeks (Kazneni zakonik), članak 128.

Zakon za građanskata registracija (Zakon o građanskopravnim statusnim pitanjima) (ZGR), osobito članci 1. do 5., 8., 9., 12. do 14., 19., 42., 45., 73. do 75., 83., 100. i 101.

Zakon za zaštita ot diskriminacija (Zakon o zaštiti od diskriminacije), osobito članci 1., 2., 4. i 6. te članak 1. točke 1. i 17. Dodatnih odredbi

Zakon za balgarskite lični dokumenti (Zakon o bugarskim osobnim ispravama), članak 9.

Zakon za sadebnata vlast (Zakon o sudbenoj vlasti, u daljnjem tekstu: ZSV), osobito članak 130.

Sažet prikaz činjenica i postupka

- 1 U skladu s bugarskim Zakonom o građanskopravnim statusnim pitanjima u određenom roku nakon rođenja svakog djeteta u Bugarskoj treba izdati rodni list, koji obavezno mora sadržavati podatke koji su detaljno navedeni u Zakonu, osobito ime, identifikacijski broj, spol i državljanstvo djeteta (članak 45.). Ime svake osobe biraju njezini roditelji te se ono priopćava matičaru u pisanom obliku prilikom izdavanja rodnog lista (članak 12.). U skladu s člankom 19. Zakona sud dopušta izmjenu imena, patronima ili prezimena na pisani zahtjev dotične osobe, osobito ako je to potrebno zbog posebnih okolnosti. U skladu s tim zakonom izmjena upisa o osobnom stanju u već izdanim ispravama o osobnom stanju izvršava se u sudskom ili upravnom postupku (članak 73.).
- 2 Na temelju dviju potonjih odredbi osoba K. M. H. zatražila je od Rajonen sada Stara Zagora (Općinski sud u Staroj Zagori, Bugarska) da sudskom presudom utvrdi da je ženskog spola te da odobri izmjenu upisa u pogledu njezina spola i imena u rodnom listu.
- 3 Osoba K. M. H. rođena je 7. kolovoza 1990. u općini Stara Zagora (općina Stara Zagora) u Bugarskoj. Upravno tijelo općine izdalo je 10. kolovoza 1990. rodni list za osobu K. M. H., koja je u njemu upisana kao osoba muškog spola. Iako je rođena s muškim spolnim obilježjima, osoba K. M. H. oduvijek se smatrala ženom kad je bila riječ o izgledu, ponašanju, svijesti, osjećajima i ponašanju. Već je od najranijeg djetinjstva nisu zanimale igračke koje su se smatrale igračkama za dječake, tijekom puberteta počela si je raditi ženske frizure, šminkati se, nositi žensku odjeću i baviti se tipično ženskim aktivnostima. Od mladosti su je seksualno privlačili muškarci. Osoba K. M. H. ponašala se poput žene, oblačila se tako te se osjećala kao žena, ali je kod roditelja i drugih članova obitelji naišla na nerazumijevanje. U osobnoj iskaznici koju je izdao ured Ministerstva na vatrešnite raboti (Ministarstvo unutarnjih poslova, Bugarska, MVR) u Staroj Zagori osoba K. M. H. upisana je kao osoba muškog spola. Budući da se njezin izgled i njezino ponašanje ne podudaraju s upisom u službenim osobnim ispravama, teško joj je pronaći posao. Trenutačno živi u Italiji i ima stalnog partnera koji je uzdržava. Započela je s hormonskom terapijom i želja joj je podvrći se kirurškom zahvatu radi promjene spola, što podrazumijeva i promjenu osobnog stanja. Promjena spola i imena pomogla bi pri prevladavanju svakodnevnih neugodnosti i poteškoća u pronalasku posla. Osoba K. M. H. smatra da je njezino ljudsko pravo živjeti ispunjenim životom i u skladu sa samom sobom. Njezina želja za promjenom spola ozbiljna je i čvrsta.
- 4 U prvostupanjskom postupku pribavljena su mišljenja bugarskog stručnjaka za endokrinologiju, bolesti metabolizma i andrologiju i jednog talijanskog psihologa. Potvrđena je želja osobe da do kraja provede klinički i terapijski postupak potpune tranzicije u ženski spol. Dijagnosticirani su distrofija (poremećaj) rodnog identiteta i poteškoće u ophođenju s drugima i uspostavljanju veza. Osim toga, u postupku su dva vještaka, odnosno psihijatar i psiholog, provela opsežno sudsko vještačenje te su potvrdili transseksualnost u slučaju podnositelja zahtjeva: utvrdili

su da želi da ga se doživljava pripadnikom suprotnog spola, što je popraćeno osjećajem nelagode zbog njegova anatomskog spola. Utvrđeno je da osoba nad kojom se provodi vještačenje ne boluje od fizičkih ili psihičkih bolesti. Postoji samo poremećaj rodnog identiteta. Pojašnjava se da transseksualnost nije psihička bolest. Ona se pojavljuje tijekom razvoja spola embrija u majčinoj utrobi. Transseksualne osobe primorane su živjeti u stalnoj nelagodi te u sukobu s vlastitom anatomijom, kao i s društvom.

- 5 Presudom od 28. veljače 2018. Rajonen sad Stara Zagora (Općinski sud u Staroj Zagori) odbio je zahtjev osobe K. M. H. kao neosnovan. Iako je utvrđena transseksualnost podnositelja zahtjeva, u bugarskom pravu ne postoji pravna osnova za priznavanje zahtjeva. U bugarskom pravu ne postoje propisi, kriteriji i uvjeti na temelju kojih odnosno u skladu s kojima bi se mogao prihvatiti zahtjev transseksualnih osoba za izmjenu upisa njihova spola u rodnom listu. Zakonom se predviđa postupak za izmjenu podataka o osobnom stanju u već izdanim ispravama o osobnom stanju, ali ne i postupak za izmjenu činjenica na temelju kojih su podaci upisani. Bugarskim se pravom objektivno ne predviđa mogućnost da se spol odredi drukčije nego na temelju primarnih spolnih obilježja, a osobito na temelju psihološkog spola kao osjećaja pripadnosti konkretnom spolu. Ne postoji definicija pojma „transseksualnost” u pravne svrhe, a praznine u bugarskom materijalnom i postupovnom pravu ne mogu se popuniti izravnom primjenom članka 8. EKLJP-a iako je on dio nacionalnog prava.
- 6 Osoba K. M. H. podnijela je žalbu Okržen sadu Stara Zagora (Okružni sud u Staroj Zagori, Bugarska), koji je 15. lipnja 2018. potvrdio prvostupanjsku presudu. Žalbeni sud naveo je da upis u evidenciju o osobnom stanju obuhvaća sve podatke na temelju kojih se osoba razlikuje od drugih osoba u društvu i obitelji u njezinu svojstvu nositelja subjektivnih prava. Ti podaci, među kojima su ime i spol dotične osobe, preuzeti su u registrima evidencija o osobnom stanju i registrima stanovništva. Spol fizičke osobe određuje se prilikom njezina rođenja na temelju primarnih spolnih obilježja. U skladu s bugarskim pravom pod pojmom „spol” podrazumijeva se „biološki”, a ne „psihološki spol”, a usto zakonski nisu uređeni uvjeti za promjenu spola. Zbog toga se ne može dopustiti promjena spola, osim ako je ona potrebna zbog tjelesne promjene. Odredbe Zakona o građanskopravnim statusnim pitanjima potpuno su jasne i ne ostavljaju prostor za drugo tumačenje. Pod tim okolnostima ne postoje razlozi za dopuštenje izmjene podataka o osobnom stanju u rodnom listu podnositelja zahtjeva.
- 7 Osoba K. M. H. podnijela je žalbu u kasacijskom postupku protiv presude povodom žalbe. Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud) dopustio je žalbu u kasacijskom postupku u pogledu sljedećih pitanja: i. postoji li povreda bugarskog prava ako sud pred kojim je pokrenut postupak odbije dopuštenje pravne izmjene podataka o osobnom stanju u pogledu „spola” u rodnom listu, koja se traži zbog transseksualnosti, uz obrazloženje da ne postoji zakon kojim se uređuje ta izmjena? ii. Je li potreban prethodni kirurški zahvat u pogledu vanjskih spolnih obilježja kako bi se mogao prihvatiti zahtjev za pravnu izmjenu prvotno upisanog spola osobe? Presudom od 28. lipnja 2019. Vrhoven kasacionen sad

(Vrhovni kasacijski sud) odlučio je da se transseksualnim osobama ne može protiv njihove volje naložiti obveza kirurškog zahvata radi promjene njihova tijela kao uvjet za promjenu spola. Prema sudskoj praksi ESLJP-a mogućnost transseksualnih osoba da promijene svoj spol obuhvaćena je pravom na poštovanje privatnog i obiteljskog života. Time se od države traži da osigura poštovanje tih prava i sprečavanje neosnovanog zadiranja prilikom njihova ostvarivanja, s obzirom na to da je određivanje spola, imena, seksualne orijentacije i seksualnog života obuhvaćeno privatnim životom zaštićenim člankom 8. EKLJP-a. Neovisno o tome što ne postoji nacionalni propis, načelom poštovanja privatnog i obiteljskog života zahtijeva se da sud u svakom pojedinačnom slučaju ispita jesu li ispunjeni materijalno-pravni uvjeti za promjenu spola kao uvjet za pravnu izmjenu podataka o osobnom stanju u pogledu „spola” u rodnom listu kako bi se mogla uspostaviti potrebna primjerena ravnoteža između javnog interesa i interesa pojedinca. Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud) vratio je predmet žalbenom sudu uz smjernice za izvođenje novih dokaza radi preispitivanja.

- 8 Prilikom preispitivanja predmeta Okržen sad Stara Zagora (Okržni sud u Staroj Zagori) slijedio je obvezujuće smjernice Vrhoven kasacionen sada (Vrhovni kasacijski sud). Unatoč tomu, žalbeni sud potvrdio je 21. studenoga 2019. prvotnu presudu prvostupanjskog suda, u skladu s kojom se spol novorođene osobe određuje prilikom njezina rođenja na temelju primarnih spolnih obilježja, odnosno njezina biološkog spola. U ovom se slučaju promjena individualizirajućeg obilježja „spol” osobe traži zbog njezina vlastitog unutarnjeg doživljavanja u pogledu pripadnosti ženskom spolu. Međutim, spol je biološka, a ne društvena kategorija, zbog čega ne ovisi o osobnoj odluci, nego o anatomiji i fiziologiji. Ponavlja se utvrđenje da se bugarskim Zakonom o građanskopravnim statusnim pitanjima ne predviđa postupak za upis drugog, novog i različitog spola u rodni list, uključujući takozvani psihološki spol. Promjena spola u tom je postupku moguća samo nakon tjelesne promjene. Osoba je u pogledu fiziologije sasvim jasno i nedvojbeno muškog spola, neovisno o njezinoj unutarnjoj identifikaciji sa suprotnim spolom. Zbog toga je potvrđeno da zahtjev za izmjenu podataka o spolu i imenu u rodnom listu nije osnovan.
- 9 Podnositelj zahtjeva podnio je žalbu u kasacijskom postupku protiv te presude povodom žalbe. Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud) utvrdio je da postoji proturječna sudska praksa, prekinuo je postupak i predložio Općoj sjednici građanskih odjela (u daljnjem tekstu: OSGK) Vrhoven kasacionen sada (Vrhovni kasacijski sud) da donese odluku o tumačenju. Povodom toga donesena je odluka o tumačenju br. 2/2020 od 20. veljače 2023. Vrhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud) nakon toga ponovno je pokrenuo postupak u ovom predmetu te je dopustio žalbu u kasacijskom postupku zbog proturječnosti sa sudsom praksom Suda Europske unije (osobito s presudom P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170) u pogledu sljedećih pravnih pitanja: (a) imaju li fizičke osobe pravo odrediti vlastiti identitet, uključujući pripadnost određenom spolu? (b) Predstavlja li odbijanje suda da naloži izmjenu podataka o spolu, imenu i identifikacijskom broju u

evidencijama o osobnom stanju podnositelja zahtjeva koji navodi da je transseksualan nejednako postupanje?

Sažet prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 10 Sud koji je uputio zahtjev smatra da je najvažniji razlog nužnosti zahtjeva za prethodnu odluku moguća proturječnost između nacionalne sudske prakse koja je obvezujuća za sud i prava Unije.
- 11 Kao prvo, valja istaknuti da bugarski Konstitucionen sad (Ustavni sud) pruža obvezujuće tumačenje pojma „spol” upotrijebljenog u bugarskom Ustavu (presuda br. 15 od 26. listopada 2021.). Polazi od toga da taj pojam u smislu bugarskog Ustava treba tumačiti samo u biološkom smislu. Pitanje se ne odnosi na to je li pravo osobe na određivanje spola priznato na jedan ili drugi način, nego „samo na obvezu države da poštuje njezino samoodređenje u pogledu spola koji nije biološki”. Sud koji je uputio zahtjev smatra da u tom pogledu treba ispitati je li očuvana usklađenost sa zahtjevima prava Unije ako se bezuvjetno slijedi to obvezujuće tumačenje Ustava i predstavlja li to tumačenje pravnu prepreku upisu promjene spola.
- 12 U skladu s člankom 130. stavkom 2. ZSV-a odluke o tumačenju obvezujuće su za pravosudna i upravna tijela, lokalna samoupravna tijela, kao i za sva tijela koja donose upravne akte. U tom pogledu valja uzeti u obzir i posebnu pozornost koju sud koji je uputio zahtjev posvećuje odluci o tumačenju OSGK-a Vrhoven kasacionen sada (Vrhovni kasacijski sud) br. 2/2020 od 20. veljače 2023. navedenoj u točki 7. i opisanoj u nastavku. U skladu s tom odlukom objektivnim bugarskim materijalnim pravom na snazi ne predviđa se mogućnost da sud u postupku u skladu sa Zakonom o građanskopravnim statusnim pitanjima dopusti izmjenu podataka o spolu, imenu i identifikacijskom broju u evidencijama o osobnom stanju podnositelja zahtjeva koji navodi da je transseksualan. U bugarskom pravnom poretku pojam „spol” tumači se samo u njegovu biološkom smislu te se sudu ne omogućuje da dopusti promjenu izdanih isprava o osobnom stanju u pogledu spola transseksualne osobe. Smatra se da nepoštovanje presude Ustavnog suda predstavlja povredu temeljnog zakona jer utječe na temeljna načela pravne države kojom se upravlja na temelju Ustava i nacionalnih zakona. Pravom Unije ne zahtijeva se nijedan drugi zaključak u pogledu tog pitanja jer su propisi o osobnom stanju u nadležnosti država članica, odnosno uzima se u obzir njihov nacionalni identitet koji je svojstven njihovim političkim i ustavnopravnim strukturama. U svojim presudama Sud Europske unije prepušta uređenje osobnog stanja i braka autonomiji država članica Unije. U ovom slučaju javni interes prevladava nad interesom transseksualnog podnositelja zahtjeva za dopuštenje izmjene podatka o njegovu spolu u evidencijama o osobnom stanju. Izmjena podataka u izdanim ispravama o osobnom stanju podnositelja zahtjeva koji navodi da je transseksualan utječe na građanskopravni status drugih osoba, među kojima su i maloljetnici i poslovno nesposobne osobe (djeca podnositelja zahtjeva), kao i njegov bračni drug. To bi dovelo do toga da se podrijetlo osobe po rođenju ne

utvrđuje od dviju osoba različitog spola (majka i otac), nego od osoba istog spola, što nije dopušteno u skladu s pravom Republike Bugarske koje je na snazi. Prevladavajući javni interes proizlazi iz ispitivanja materijalnog prava koje je na snazi u zemlji. Ni u Zakonu o građanskopravnim statusnim pitanjima ni u nekom drugom zakonu nije uređeno pitanje na koji način izmjena podataka o spolu, imenu i identifikacijskom broju podnositelja zahtjeva koji navodi da je transseksualan utječe na evidencije o osobnom stanju djeteta podnositelja zahtjeva, osobito na podrijetlo upisano u rodni list, u kojem je taj podnositelj zahtjeva upisan kao otac ili majka. Izmjena utječe na tuđu pravnu sferu a da nisu izričito uređene posljedice takve izmjene za dijete. ESLJP nije odlučio da se člankom 8. EKLJP-a određuju materijalnopravni uvjeti za pravo transseksualne osobe, kojima se od nacionalnog suda države koja je ugovorna stranka Konvencije traži da dopusti izmjenu podatka o spolu u izdanim ispravama o osobnom stanju, te nije utvrdio povredu koja proizlazi iz takvog neispunjenja pozitivnih obveza države.

- 13 Sud koji je uputio zahtjev usporedio je to i sa sudskom praksom ESLJP-a te podsjeća na to da je ESLJP presudama od 9. srpnja 2020. u predmetu Y. T. protiv Bugarske (zahtjev br. 41701/16) i od 27. rujna 2022. u predmetu P. H. protiv Bugarske (zahtjev br. 46509/20) osudio Bugarsku zbog povrede članka 8. EKLJP-a jer država nije uspostavila primjerenu ravnotežu između javnog interesa i osobnog interesa podnositelja zahtjeva za promjenu osobnog stanja. ESLJP je obrazložio te odluke time da nacionalni sudovi nisu dokazali razloge u pogledu konkretne vrste javnog interesa u odnosu na pravo podnositelja zahtjeva na priznavanje njihova rodnog identiteta unatoč utvrđenju da istaknuti spol ne odgovara biološkom spolu podnositelja zahtjeva i odbijanju promjene osobnih isprava jer to nije u javnom interesu.
- 14 S obzirom na navedenu sudsku praksu sud koji je uputio zahtjev priznaje da pravo na privatni i obiteljski život zapravo obuhvaća mogućnost transseksualnih osoba da promijene spol i da ta okolnost od države zahtijeva da osigura poštovanje tih prava i spriječi neosnovana zadiranja prilikom njihova ostvarivanja. Budući da su odredbe EKLJP-a u skladu s Ustavom izravno primjenjive i imaju prednost pred nacionalnim bugarskim pravom, građani se mogu na njih pozvati pred nacionalnim sudovima čak i ako ne postoji detaljni nacionalni propis.
- 15 Sud koji je uputio zahtjev u tom pogledu smatra da objektivno materijalno pravo koje je na snazi u Bugarskoj, koje uključuje i pravo Unije i sudsku praksu ESLJP-a, ne sadržava zabranu izmjene podataka o spolu, imenu i identifikacijskom broju u evidencijama o osobnom stanju podnositelja zahtjeva koji navodi da je transseksualan. Postavlja se pitanje uvodi li se odlukom o tumačenju nacionalna sudska praksa na temelju koje se prema transseksualnim osobama postupa nepovoljnije nego prema interseksualnim osobama ili drugim osobama kod kojih je potrebna pravna izmjena podataka o spolu zbog medicinskih razloga.
- 16 Sud koji je uputio zahtjev ističe da su transseksualne osobe s bugarskim državljanstvom izmijenile podatke o spolu u sudskom postupku već prije

donošenja odluke o tumačenju br. 2/2023 i bez kirurškog zahvata ili hormonske terapije. Pravo osoba da izmijene podatak o spolu u evidencijama o osobnom stanju priznato je već u nizu pravomoćnih presuda bugarskih sudova koje su donesene na temelju zakonskih odredbi. Zbog toga treba pojasniti dovodi li uzimanje u obzir priložene odluke o tumačenju do diskriminacije i povrede prava na pošteno suđenje (jer se odlukom o tumačenju praktički utvrđuje zabrana pravne izmjene podatka o spolu transseksualnih osoba za ubuduće).

- 17 Sud koji je uputio zahtjev smatra da ta različita sudska praksa u pogledu osoba koje se nalaze u istoj ili sličnoj situaciji predstavlja nejednako postupanje koje uzrokuje nesigurnost i nejasnoće u pogledu pravnog položaja dotičnih osoba i utječe na njihovo pravo da žive u skladu sa spolom čijim se pripadnicima same smatraju. Sud koji je uputio zahtjev podsjeća i na to da u skladu s načelom jednakog postupanja „prema osobama koje se nalaze u istoj situaciji treba jednako postupati u pravnom smislu”.
- 18 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev promjena spola predstavlja proces koji bi iz jednostavnijeg i reverzibilnog (neopasnog za zdravlje i život) trebao prelaziti u složeniji i nereverzibilan (koji podrazumijeva rizik za zdravlje i život). U skladu s tom logikom najprije treba izmijeniti ime i identifikacijski broj, čija je promjena reverzibilna, a transseksualna osoba može kasnije, ako postoje izričita želja i slobodna volja, poduzeti korake u smjeru nereverzibilnog kirurškog ili drugih zahvata radi prilagodbe tjelesnog spola. U interesu je transseksualne osobe da je se ne primorava na to da se najprije podvrgne biološkim tretmanima i nereverzibilnim kirurškim zahvatima kao uvjet za mogućnost naknadne promjene spola u smislu osobnog stanja.
- 19 Sud koji je uputio zahtjev smatra da treba tumačiti i pitanje protivi li se zabrana pravne izmjene podataka u rodnom listu načelima jednakosti građana Unije i slobodnog kretanja utvrđenima člancima 8. i 21. UFEU-a te potvrđenima člankom 7. Povelje i člankom 8. EKLJP-a, s obzirom na to da dotične osobe ne mogu dokazati svoj identitet ako predoče osobne isprave u kojima su upisane kao osobe suprotnog spola.
- 20 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, u tom pogledu i s obzirom na to da je spol aspekt osobnog stanja, Sud treba ispitati proizlazi li iz prava Unije obveza bugarskog suda da prizna promjenu spola bugarskog državljanina do koje je došlo u drugoj državi članici na način da naloži upis u odgovarajuće registre. Rješenje u suprotnom smislu dovelo bi do toga da ista osoba može u različitim državama članicama biti upisana s različitim spolom.
- 21 Sud koji je uputio zahtjev smatra da se nejasnoće u pogledu tih pitanja relevantnih za rješavanje spora mogu ukloniti samo obvezujućim tumačenjem odredbi prava Unije navedenih u prethodnim pitanjima, za koje je nadležan isključivo Sud Europske unije.